

Tekst: Cathrine Krane Hansen
Foto: Vegar Valde

Hjem for å gjøre en forskjell

Forskerutdanning i Bergen ga Akwilina Kayumba mot til å bekjempe uverdige arbeidsforhold i hjemlandet Tanzania.

En varm og fuktig dag i mars: Lederen for arbeidstilsynet i Tanzania, Akwilina Kayumba, står klar til å ta oss med til to sisalplantasjer i Morogoro-distriktet, drøyt tre timers kjøretur fra Dar-es-Salaam.

Kayumba er en av mange afrikanere som har studert ved Senter for internasjonal helse (SIH) i Bergen. Nå skal hun tilbake for første gang siden hun i 2012 fikk sjefsjobben ved Occupational Safety and Health Authority, det statlige arbeidstilsynet for helse, miljø og sikkerhet.

Sisalproduksjon er bokstavelig talt en skitten bransje. Det handler om å gjøre den grønne agaveplanten om til fiber som igjen blir til tauvirke, matter og andre produkter.

De færreste av arbeiderne har utdanning og nesten alle bor på plantasjen, i en slags brakkeleir med små hus bygget i kolonitiden. Leiren har også egen skole for de minste barna. Det er et eget samfunn så uvirkelig fjernt fra norsk hverdag.

Da hun begynte på sitt doktorgradsarbeid i 2005, fantes det lite eller ingen forskning på hvordan foredling av sisal påvirket arbeidernes helse. Kayumba gjorde interessante funn som ikke minst overrasket plantasjearbeiderne selv.

Glad for støvler: På Pangawe-plantasjen treffer Akwilina Kayumba en av arbeidern

Vi kjører på humpete grusveier gjennom landskap i rødt og grønt på vei til sisalplantasjene. Langs veien går små skolejenter i kritthvite uniformsbluser.

– I Norge er dere så heldige å ha plass til alle elevene samtidig. Her må de gå på skift, forklarer Kayumba.

Da hun selv skulle begynne på skolen, foreslo tanten, som var lærer i Dar-es-Salaam, at hun skulle flytte til henne slik at hun fikk gå på en bra skole. At Dar-es-Salaam ligger tre dagers togreise fra familiens landsby i sør, var ingen hindring. Det er vanlig at slektninger tar seg av hverandres barn. Nå har Akwilina Kayumba selv brorens barn boende hos seg.

...ne hun testet i sitt doktorgradsarbeid. Hun konstaterer fornøyd at James Shaban følger hennes råd om å bruke støvler når han jobber ved bladknusemaskinen.

– Når det er som varmest her, savner jeg bergensregnet

TANZANIA

- Tidligere tysk og britisk koloni. Fikk sin selvstendighet i 1961.
- Julius Nyerere ble første president i 1962 og styrte frem til 1985. Han nasjonaliserte flere bedrifter og banker.
- Utover 1990-tallet ble de fleste privatisert igjen, inkludert nærmere 80 sisalplantasjer.
- Tanzania er nesten tre ganger større enn Norge og har ca. 45 millioner innbyggere. Av disse lever omtrent halvparten for under en dollar dagen.
- Rundt 80 prosent av barna fullfører barneskolen, men på ungdomsskolen synker oppmøtet til 25 prosent, primært fordi foreldrene ikke har råd til skoleuniform og bøker, og fordi de trenger ungdommenes arbeidskraft.
- Skal barna gå på videregående, må foreldrene betale skolepenger. Universitetsstudier er svært kostbare, opp mot fire ganger tanzaniansk minstelønn. De fleste medisiner-, lærer- og landbruksstudenter kan få stipend og lån, ettersom de utdanner seg til yrker landet trenger.
- Tanzania er det landet som gjennom årene har fått mest bistand fra Norge.

SENTER FOR INTERNASJONAL HELSE, SIH

- Har som formål å bedre helsen og bygge kapasitet innen høyere utdanning og forskning i lavinntektsland. Er et tverrfakulært senter ved Universitetet i Bergen som tilbyr kurs og studieprogram innen internasjonal helse og tannhelse.
- Senteret har uteksaminert 243 masterstudenter og 156 doktorgradskandidater de siste 25 år.
- De fleste kandidatene kommer fra afrikanske land på kvotestipend finansiert hovedsakelig av Utenriksdepartementet. Nesten alle drar tilbake til sine hjemland og jobber videre der.
- SIH er det største i sitt slag i Norge og er det forskningssenteret i Norden som samarbeider med flest afrikanske land.

SISAL

- Sisal er fiber fra en tropisk agaveplante (*Agave sisalana*) som fått navn etter en havneby i Yucatan, Mexico.
- Sisal er slitesterkt og benyttes blant annet til tauverk, matter, kattedeiker og teposer.
- Tanzania er verdens nest største produsent av sisal, etter Brasil.
- Arbeidsforholdene på sisalplantasjene i Tanzania betegnes som langt verre enn på te- og kaffeplantasjen.

Kilder: Afrika.no, Wikipedia, Retriever, SIH, africapay.org

Stor utskifting: De fleste arbeiderne er unge, fordi utskiftingen av arbeidskraft

er stor. Mange foretrekker heller å jobbe på te- eller kaffeplantasjer der både lønnen og arbeidsforholdene er bedre enn på sisalplantasjene.

Noe av det mest positive med Tanzania, er at man aldri er alene om utfordringer, synes hun. Har du et problem, bidrar hele familien til å løse det i fellesskap. Selv om hun fikk inntrykk av at folk i Norge står mer alene, savner hun den norske ærligheten og de ryddige køene, sier hun.

– Og når det er som varmest her, savner jeg bergensregnet.

Hun savner også folkene på kontoret i Kalfarveien. De hadde det veldig hyggelig sammen, var som en liten familie og møttes hver morgen til kaffe.

Kayumba var bedriftslege og deltidslektor på Muhimbili-universitetet i Dar-es-Salaam da hun via en norsk professor fikk hun høre om muligheten for doktorgradsstipend tilknyttet SIH. Det var et fantastisk tilbud for en som bor i et land der doktorgrad nesten er en umulighet. Og det var en

Lang prosess: Produksjon av sisalfiber krever stort areal og møysommelig arbeid. Bladene fra den grønne agaveplanten kuttes, samles i bunter og de plasseres i en vogn som trilles til bladknusemaskinen. Maskinene er gamle og går ofte i stå. Det betyr lengre arbeidsdager for arbeiderne som får betalt pr. enhet sisal de foredler. Når fiberen er tørket, bæres det inn til karding. Tauet som lages på Ubena-plantasjen er kun til internt bruk, det meste av fiberen sendes videre til tau- og matteprodusenter.

– Ved SIH fikk jeg bekreftet at det jeg hadde reagert på var riktig. Det ga meg mot til å fortsette arbeidet med å forbedre forholdene

Akwilina Kayumba

Shabani Ngozi (78) er virkelig plantasjens bestefar. Han har bodd og jobbet her siden 1954, da de britiske kolonistene styrte.

Bestefar på jobb: Ah, Babo, roper Akwilina Kayumba når hun ser Shabani Ngozi. I 2006 sørget hun for at han fikk arbeide utendørs, der luften er bedre enn i karderommet. 78-åringen jobber fortsatt ved tørkestativene.

sjanse til å gå mer i dybden på det hun brenner for: arbeidsforhold og helse.

Alenemoren flyttet fra Dar-es-Salaam til Bergen i 2004. I første omgang dro hun uten sønnen Prince, som den gang var 11 år og ble sendt på kostskole. Året etter var hun tilbake hos sine egne da hun begynte datainnsamlingen på de to sisalplantasjene i Morogoro. Hun hadde lenge reist forbi slike plantasjer på vei til landsbyen hun opprinnelig kommer fra, og lagt merke til at arbeidsforholdene var elendige.

– Ved SIH fikk jeg bekreftet at det jeg hadde reagert på var riktig. Det ga meg mot til å fortsette arbeidet med å forbedre arbeidsforholdene. De fire årene i Norge ga meg også styrke til å rydde opp i korrupsjonen som preget arbeidstilsynet da jeg fikk lederjobben der. Inspektørene hatet meg i begynnelsen, men nå har vi fått bukt med korrupsjonen og økonomien vår er mye bedre, sier hun på engelsk.

Sønnen lærte seg kjapt bergensk da han flyttet etter i 2005 og begynte på Nygård skole. Selv hadde hun liten tid til norskurs og kan bare noen få setninger. I Bergen benyttet hun alle sjanser til å ta fagrelaterte kurs og til å meske seg i arkivene på Universitetsbiblioteket. Og hun ble hun ferdig med avhandlingen før tiden.

Kayumba visste hele tiden at hun skulle hjem igjen etter forskeroppholdet i Bergen. Hjem for å utgjøre en forskjell. Nå er det seks år siden hun flyttet fra regnbyen og tilbake til direktørjobb i bedriftshelsetjenesten, før hun i 2012 ble Tanzanias øverste HMS-sjef.

Det regner i Tanzania også – men det skjer stort sett i regntiden fra mars til juni. Mørke skyer bygger seg opp i horisonten mens vi kjører mot Kili-manjaro-området i dette gigantiske, østafrikanske landet. Veien er hakket verre enn stamveien mellom Bergen og Oslo, med tungt lastede trailere i kjørebanelen, overfylte sykler, mopeder og eselkjerrer langs veien.

Vi drar forbi små bondegårder der jorden bearbeides med enkle redskaper. Ser kvinner med store bører på hodet og barn som selger frukt og grønnsaker. Straks bilen stanser, stimler de rundt den for å tilby cashewnøtter, grillet mais og bananklaser. Selv om Tanzania har opplevd økonomisk vekst de siste årene, er fattigdommen fortsatt stor. Og mange barn slutter på skolen for å tjene penger.

Etter noen timer i Kyumbas regjeringsbil, åpenbarer det seg en enorm «åker» av sisalplanter langs veien. Etter noen kilometers kjøring langs de grønne plantene, svinger vi inn mot hovedbasen på den første plantasjen Kayumba bodde på, Highland Estates Ubena.

Ute ved «bladknusemaskinen», som gjør den grønne planten om til fibertråder, sitter en gruppe menn og slumrer i varmen. Akwilina hilser og snakker med alle. De godt voksne mennene forteller at de jobbet helt til klokken to natten før. Maskintrøbbel forsinker ofte produksjonen. Og nå vil ikke den gamle Corona-maskinen starte.

På sisalplantasjene praktiseres ikke timebetaling. Arbeiderne får betalt pr. enhet sisal de foredler, og de må rekke et visst antall før de kan ta kveld. De fleste jobber minst 12 timer dagen, mandag til lørdag. Mennene i skyggen kan ikke annet enn å vente i håp om at maskinen kan starte, så de får unna «sine» paller med blader.

Når sisalfiberen har gått gjennom bladknusemaskinen, bæres det ut for å tørke i solen. Deretter skal det inn til karding. Vi kjenner det straks i hals og øyne: Rommet der sisalfiberen kardes, er fullt av støv. Stadig nye lass fiber bæres inn til en gruppe unge arbeidere som tar de gulhvite trådballene videre til kardemaskinen. De jobber barføtt, uten hansker og maske.

Akwilina Kayumba bodde to uker på hver plantasje da hun undersøkte arbeiderne i 2005 og 2006. Hun fant klare sammenhenger mellom luftveisplager, eksem og støveksponering, og mener arbeiderne selv ikke så sammenhengen mellom hostingen sin og støvet de jobbet i. Blodprøvene hun tok, viste også at flere hadde utviklet allergi mot sisal. Forskeren sørget for at driftslederne kjøpte inn masker og at arbeiderne fikk utføre forskjellige oppgaver i løpet av den lange arbeidsdagen.

De fleste som jobber der nå er nye og var ikke med på testene. Kayumba tror en del unnlater å bruke sikkerhetsutstyr fordi de frykter at det skal forsinke prosessen. Dessuten har ikke ledelsen vært flink nok til å dele ut nødvendig utstyr og fortelle hvor viktig det er.

Selv om hun ikke er på vanlig kontrolloppdrag denne gangen, klarer hun ikke la være å formane de ansatte om å bruke sikkerhetsutstyr. Hun gjør det med et smil, selv om kampen for å få arbeiderne til å bruke masker er tøff. Men Kayumba er ikke en som gir seg lett, hun lyser av energi og viljestyrke. Og av godt humør.

– Ah, Babo, roper Akwilina Kayumba gledestrålende da hun får øye på en eldre mann med hatt som står og fordeler sisaltråder utover tørkestativene. Hjertelig gjensyn, varme klemmer.

Babo betyr bestefar på swahili. Og 78-årige Shabani Ngozi er virkelig plantasjens bestefar. Han har bodd og jobbet her siden 1954, da de britiske kolonistene styrte. Fire av barna hans arbeider også her, mens seks bor i Dar-es-Salaam. Statspensjonen han fikk, er et bitte lite engangsbetrag som ikke rekker til noe som helst. Pensjon fra selskapet som nå eier plantasjonen har han ikke krav på, så han jobber fortsatt.

Når vi spør babo Ngozi, via tolk Akwilina, hvordan det var å jobbe her i kolonitiden i forhold til i dag, svarer han: «Bedre den gang».

Da britene styrte plantasjonen fikk alle sko og overaller. De hadde kortere skift, men også lavere lønn. Livet på plantasjonen var likevel bedre og mer sosialt, synes Ngozi. Og maskinene var mer vel fungerende.

Det er de samme maskinene som brukes i dag, for det lages knapt slike maskiner lenger. Kina har riktignok utviklet en ny bladknusemaskin, men på Highland Estate bytter man heller ut ødelagte deler med deler fra andre gamle maskiner.

Arbeidstilsynsleder Kayumba konkluderer med er at det fortsatt er mye å gjøre i sisalbransjen for å få både ledelse og arbeidere på rett spor. Få dem til å forstå at bruk av sikkerhetsutstyr ikke forsinker produksjonen, men tvert imot gjør jobben enklere.

Lyspunkt: Akwilina Kayumba er glad for at flere av arbeiderne på Pangawe-plantasjen bruker masker.

Vi kjører videre til den andre plantasjonen, Pangawe, som ligger noen mil lengre inn i landet. En fjellkjede dukker opp i horisonten. Her er det enda grønnere og fuktigere.

I lilla kjole og sandaler balanserer Akwilina Kayumba mellom sølepyttene for å komme seg inn til et par gamle kjenninger i karderommet. Nok et hjertelig gjensyn, samt et oppløftende møte med unge arbeidere iført masker.

På Pangawe er det også flere som bruker støvler og hansker, sannsynligvis fordi driftslederen husker Kayumbas undersøkelser. Dessuten har fagforeningslederen for arbeiderne på Highland Estate-plantasjene sin base her. Fagforeningskontoret er, i likhet med plantasjonen, som et museum. Skrivebordet må være fra plantasjens barndom i 1952 og veggene har neppe vært malt mange ganger siden.

Å komme hit er en tidsreise. Tilbake til en epoke vi trodde var forbi.

Fagforeningslederen forteller at det arbeiderne klager mest over, er lønn, boforhold og arbeidstid. Han synes utviklingen går sakte, men litt forbedring har det likevel vært de siste årene. Før jobbet de 16 timer dagen.

sjen (t.v.) bruker sikkerhetsstyr. På Ubena-plantasjen er det kun Rukia Thafumani som har på maske. Hun var også med på testene Kayumba foretok i 2006.

**Fagforeningslederen synes utviklingen går sakte,
men litt forbedring har det likevel vært de siste årene.
Før jobbet de 16 timer dagen.**

Kritisk tenkning: Med litt trim sørger Akwilina Kayumba for at fagforeningslederne hun underviser holder seg skjerpet. Hovemålet med kurset er å lære dem til

Arbeidstidsbestemmelser er ikke Kayumbas bord. De drøyt 60 inspektørene hun er leder for skal kun vurdere helse og sikkerhet på de forskjellige arbeidsplassene de besøker rundt om i landet. Som leder tar Kayumba seg mest av kursing, organisering og eventuelle klagesaker. Både hun og inspektørene reiser mye, for de skal dekke hele Tanzania, et land som er nesten tre ganger større enn Norge og har over 40 millioner innbyggere.

– Vi har mye å gripe fatt i og får bare kontrollert en brøkdel av bedriftene. Men det går sakte fremover, sier hun og smiler.

Selv om det er mange problemer i dette fattige landet finner hun også ting å glede seg over. Som at regjeringen de siste fem årene har prioritert å ansette kvinner i lederstillinger.

– Jeg tror det er fordi de tenker at kvinner er mindre korruperte, sier hun og får latteren til å runge i regjeringsbilen. Sjåføren ler også. Men han vet nok at det ikke er en spøk.

Dagen etter plantasjebesøket holder Kayumba et kurs for fagforeningsledere i Dar-es-Salaam. Hun snakker swahili, men putter inn en og annen setning på engelsk slik at vi forstår at dette handler aller mest om å lære folk opp i kritisk tenkning.

Det er noe hun selv, og ikke minst sønnen, lærte i Norge. Nå vurderer Prince å ta deler av medisinstudiet sitt i Bergen.

– Han har en helt annen og mer kritisk innstilling til det han for eksempel ser på TV enn sine fettere og kusiner. Årene i Norge var viktige for oss, de gjorde oss sterkere. Jeg er veldig glad jeg tok ham med, til tross for at mange her frarådet det. Han hadde ikke vært den samme Prince uten erfaringen fra Bergen. Og jeg hadde heller ikke vært den samme. Bergensoppholdet gjorde meg modigere, sier hun.

cathrine.hansen@bt.no

å tenke kritisk og kreve bedre arbeidsforhold.

– De utgjør en forskjell

Det er vanskelig å måle effekten av at flere får forskerutdanning, men helseøkonom Bjarne Robberstad tror den er stor.

– **Asante sana!** Bjarne Robberstad takker sin faste taxisjåfør som nok en gang har brakt ham fra hotellet til Muhimbili-universitetet i Dar-es-Salaam. Fredskorpset tok unge Robberstad til Tanzania første gang i 1988, og slik lærte han nasjonalspråket. Det har han fortsatt god bruk for ettersom han ofte er på jobbreise i Tanzania, nå som professor i helseøkonomi, tilknyttet Senter for internasjonal helse ved UiB.

Godt samarbeid: Gasto Frumence fra Muhimbili-universitetet og Bjarne Robberstad fra UiB mener samarbeidet om masterstudiet i helsepolitikk og -ledelse ble svært vellykket.

I Bergen underviser Bjarne Robberstad doktorgradskandidater. De fleste kommer fra afrikanske land og skal tilbake til sine hjemland etter endt utdanning (hvis ikke blir stipendet gjort om til lån).

Det finnes ingen full oversikt over hvilke jobber de ulike kandidatene ender opp med, men Robberstad har inntrykk av at Akwilina Kayumba langt fra er alene om å få en god stilling etter studieopphold i Bergen.

– Utdanning er ikke så lett å måle effekten av og dette regnes vel ikke som bistand i vanlig forstand. Men det er ingen tvil om at de som får høyere utdanning, virkelig utgjør en forskjell i sine hjemland, sier Robberstad.

Han mener effekten av utdanning er mer langvarig enn for eksempel investering i veier og annen infrastruktur.

– **Nå har jeg funnet** den perfekte sluttsetningen!

I 2007 var Bjarne Robberstad med på å etablere Tanzanias første masterstudium i helsepolitikk og -ledelse, der han selv og flere norske forelesere har bidratt. Nå sitter professoren fra Bergen i et møterom på Muhimbili University of Health and Allied Science og forteller samarbeidspartner Gasto Frumence at han vet hvordan sluttrapporten skal kunne ut. Det er ingen tvil om at konklusjonen er positiv, veldig mye gikk som planlagt og 47 studenter har fått mastergrad.

– Dette er det mest vellykkede samarbeidsprosjektet vi har vært med på, sier Frumence, som har ledet studiet ved Muhimbili det siste året.

– Et viktig suksesskriterium var at initiativet kom herfra. Ideer som kommer fra nord og ikke er godt nok plantet i sør, blir gjerne ikke så vellykkede, sier Robberstad.

Studiet var støttet av NOMA – Norad's Programme for Master Studies. Men nå er prosjektperioden over og pengene brukt opp, blant annet på stipend til folk som ikke har råd til skolepenger. Tanzania trenger fortsatt flere med denne kompetansen og Muhimbili jakter på ny finansiering slik at masterstudiet kan fortsette. Samtidig utvikler universitetet fjernundervisning for å gi flere mulighet til å studere helsepolitikk og -ledelse.

Også i dette prosjektet har Bjarne Robberstad en finger med i spillet.

– De fleste i Tanzania bor på landsbygden. Med fjernundervisning kan de studere uten å måtte flytte hjemmefra. Slik får landet bygget nødvendig kompetanse i periferien.

Sverger til norsk forskningsmetode

Oppholdet i Bergen fikk stor betydning både for Sayoki Mfinanga og forskningsinstituttet han leder.

I et glohett rom på Nationale Institute for Medical Research (NIMR) i Dar-es-Salaam dyrkes det tuberkulosebakterier i små glassrør.

– Se, her er det tydelig TB, sier Sayoki Mfinanga og viser oss et rør med gul masse.

I hele sitt profesjonelle liv har han jobbet for å bekjempe denne sykdommen. Rundt 60.000 nye tilfeller av tuberkulose (TB) oppdages hvert år og det er fortsatt en vanlig dødsårsak i Tanzania. Det samme er HIV. Derfor er dette sentrale forskningsområder på NIMR, som er landets største offentlige forskningsinstitutt.

Sayoki Mfinanga var ferdig utdannet lege i 1994 og hadde jobbet i tuberkuloseomsorgen en stund da han i 1999 fikk høre om muligheten til å ta doktorgrad (PhD) ved Universitetet i Bergen.

– Årene i Bergen betydde mye for meg og for dette forskningsinstituttet, sier han.

Når han forklarer hvorfor, er det særlig forskningsmetoden han vektlegger. I Tanzania har svært få høyere utdanning og forskningen er selvsagt begrenset i omfang. Men den har et stort potensial til å bli kvalitativt bedre, mener Mfinanga.

– Her er PhD-kandidatene med på en professors forskningsprosjekt. De står ikke selv for datainnsamlingen og vet ikke hvordan den har foregått. Jeg liker den norske metoden bedre. Den er mer preget av dialog og kandidatene samler selv inn og analyserer data.

Mfinanga er overbevist om at bedre forskning vil gi bedre behandling for flere typer diagnoser. Som forskningsleder gjør han det han kan for å fremme «den norske metoden» i Tanzania. Men han oppfordrer fortsatt studenter til å dra til Norge, der han vet de vil få fantastiske arbeidsforhold.

NIMR samarbeider med flere universiteter rundt om i verden, deriblant UiB. Sayoki Mfinanga er også akademisk rådgiver for studenter på Muhimbili-universitetet i Dar-es-Salaam og for master- og PhD-studenter ved Senter for internasjonal helse i Bergen.

På vei til tuberkuloselaboratoriet treffer vi flere som har eller skal ta doktorgrad i Bergen. Mange av dem har også vært avisbud i regnbyen, viser det seg.

– Det var rart å komme til et sted med evig regntid. Men vi afrikannere som studerte der den gang, oppmuntret hverandre til å ignorere været, sier Mfinanga.

Han får stadig nye kolleger ved NIMR, for instituttet har vokst betraktelig siden han kom hit fra Bergen for ti år siden.

– Vi beveger oss fort fremover.

Bedre TB-tester: Forskningsleder Sayoki Mfinanga oppsøker ofte laboratoriet der Bryceson Malewo sjekker tuberkuloseprøver. Både testing og behandling blir bedre via forskning, mener Mfinanga.

– Det var rart å komme til et sted med evig regntid. Men vi afrikanere som studerte i Bergen, oppmuntret hverandre til å ignorere været.

Sayoki Mfinanga

Nyrelege: Paschal Ruggajo veksler mellom forskning på kontoret på SIH og mer praktisk arbeid på Haukeland universitetssykehus, der sykepleier Jeanette Ulvatn har lært ham å bruke dialysemaskinen.

Forsker i Bergen for å gjøre Tanzania friskere

Det er ikke bare de tre barna som gjør at Paschal Ruggajo vil hjem når han er ferdig med forskerutdanningen i Bergen.

– **På vegne av** landet mitt vil jeg takke for opplæringen. Den betyr mye for oss, sier nyrelege Paschal Ruggajo henvendt til sykepleier Jeanette Ulvatn.

De er enige om at dialysemaskinen på Haukeland universitetssykehus er av et annet kaliber enn utstyret Ruggajo er vant med fra sykehuset i Dar-es-Salaam.

Nyresykdommer er ganske utbredt i Tanzania, men landet har bare én nyrelege pr. syv millioner innbyggere. Paschal Ruggajo skal skrive doktoravhandling om sammenhengen mellom lav fødselsvekt og risiko for å utvikle nyresykdom.

Da han kom til Bergen første gang i 2010 via NOMA (Norad's Programme for Master Studies), var det især to ting som overrasket ham: Alt det tekniske utstyret og all tausheten på bussen.

– I Tanzania snakker vi gjerne med fremmede. Det gjør man ikke her. Men nordmenn er veldig vennlige når du først blir kjent med dem.

Paschal Ruggajo har imidlertid ikke hatt mye tid til å skaffe seg norske venner siden han flyttet til Bergen i fjor høst for å ta doktorgrad ved Senter for internasjonal helse. Han går i St. Paul kirke hver søndag. Ellers bruker han det meste av tiden til å jobbe med avhandlingen, hospitere på Haukeland og til å snakke med konen og de tre barna i Tanzania via Skype og Viber.

– Jeg savner dem, sier han og viser familiebildet i lommeboken.

Men han klager ikke. Han understreker gang på gang hvor takknemlig han er for å få ta forskerutdanningen sin i Bergen, med så mye ressurser og så fantastiske veiledere.

– Jeg må tilbake, for det er mye større behov for meg der enn her. I Tanzania tar slektningene med mat til pasientene, her kommer de med blomster.